

STIG-AUDUN HANSEN

Otto Luihn og det massive alvor

Det er ikke alltid lett å vite hvor skribenten Otto Luihn slutter og hvor politikeren Otto Luihn tar over. Han har blitt nevnt som glemt arbeiderdikter. Men selv om han arbeidet seriøst i flere år med den lyriske formen, blir det for pretensiøst å lansere Luihn som noen forbigått samtidsdikter. Noen mente at hans eneste diktsamling var én for mye. Derimot var hans litterære raison d'être å starte *Arbeider-Magasinet* i 1927 og i tiåret som fulgte var han en av de aller mest sentrale formidlere av russisk litteratur og kultur i Norge. Bare på dette området var hans innsats enorm. Men det er umulig å se Luihns innsats som litterær gründer isolert fra hans politiske engasjement. Hans lansering av tidsskriftet *Arbeider-Revy* og de tre bøkene hans om Sovjetunionen tegner bildet av en mann med en usedvanlig klippefast tro på kommunismen.

Unge rebeller

Otto Luihn ble født 1890 i Drammen, hvor faren hadde embetet som byfogd. Hans oppvekst skjedde under borgerlige kår og langt fra den proletære hverdag han senere i livet skulle beskrive. Senere flyttet han og familien

til Bodø, hvor han tok middelskoleeksamen i 1906. Som mange andre av hans generasjon prøvde han seg et par år til sjøs, men i 1908 valgte han å etablere seg i hovedstaden. Bare nitten år gammel befant han seg i kretsen av noen ganske unge og til dels lovende litteraterer rundt forlaget J. Aass i Kristiania. Forleggeren John Aass (1870-1928) som kanskje er mest kjent for å ha startet Folkelesningsforlaget, var bare 21 år gammel da han startet sin virksomhet på Grünerløkka i 1891. Hans utgivelser forbindes ofte med kolportørforfatteren Just Muus og hans folkelige Kristiania-historier. Ved siden av å satse på underholdningslitteraturen ga Aass også ut politisk litteratur. Blant annet ga han i 1912 ut August Bebels «Kvinden og socialismen». Men også Johan Falkberget og den pur unge Marius Braatt fikk sin debut her. I dette miljøet oppsto også fenomenet Norges Sociale Forfattersamfund. Og det var nettopp forfatteren Marius Braatt som skulle bli dette forfattersamfundets første leder. Blant de øvrige medlemmene kunne man foruten Otto Luihn, finne navn som Johan Falkberget, Julius Østbye, Hans Østerholt og Waldemar Carlsen. Luihn var samtidig en sentral medarbei-

der i det ultraradikale tidsskriftet *Storm*, som var organet til Norges Ungsosialistiske Forbund. Ungsosialistene var inspirert av den svenske syndikalisten Hinke Bergegren som sto i krass opposisjon til det meste, ikke minst sosialdemokratene i sitt hjemland. Sine ideologiske inspirasjoner hentet de også fra anarkistene Michael Bakunin og Peter Krapotkin. Det var i tidsskriftet *Storm* at Luihn debuterte som novelleforfatter. Debuten ble kalt «Vaar» og de første linjene åpnet med en usedvanlige svulstige naturobservasjon: «Men der var et menneske, Oscar Jord, som fornam vaarens gry. Tiden trippet hastigt mot den store, lange sommer og i luften vibret det svagt av elskov...» I senere år omtalte Luihn sin tid i *Storm* og Norges Sociale Forfattersamfund i en artikkel i *Arbeider-Magasinet*:

«Det var en liten gruppe merkelige ildsjeler omkring dette forlaget der i Strykejerngården i Youngsgata. De fleste døde tidlig. Som Marius Braatt og Julius Østbye. Noen gikk over i «praktisk arbeide», som det uttrykkes med et noe ondskapsfullt ordbruk. Som Waldemar Carlsen og jeg. Og da borgerskapet den gang ikke ville tillate noe arbeiderforlag å eksistere tok det knekken på det økonomiske og kjøpte ut Falkberget.

Men et hederlig forsøk gjorde J. Aass i de årene. Den anerkjennelse skal han ha, der han ligger i sin grav. Og forlagets forfattere hadde så menn sin forening. «Norges Sociale Forfattersamfund» var det stolte navn, og programmet var ikke mindre storartet. Efter mønster fra det svenske ungdomsforbund planla vi en kampanje mot smusslitteraturen. Det var Nick Carter og Buffalo Bill vi vilde ha vekk og flere slags «familiejournaler» som virket fordummende og hindret klassebevissthetens utvikling. Hvis arkivet til J. Aass forlag eksisterer fra disse årene vil man finne en korrespondanse som tok sikte på å lage en 'sosialistisk familiejournal'».

Kildemateriale som tar for seg Norges Sociale Forfattersamfund er ytterst sparsommelig. Trykt materiale som formålsparagrafer eller pamfletter er dessverre ikke bevart. Noe av forklaringen på dette kan man muligens forestille seg etter å ha lest Luihns beskrivelse av omstendighetene rundt stiftelsesmøtet:

«-da vi en vårdag i 1909 satt hjemme hos Falkberget i Astrids gate og krympet hans nye bok «Fakkelfbrand» i sterk og brakkeekte-sprittoddy, var det alle unge retninger til stede og hyllet ham. Ut på natta da åndslivet var tilstrekkelig styrket av glohet toddy stiftet vi Norges Sociale Forfattersamfund og ville ha Falkberget til president. Men han kjente virkningen av sprittoddy fra gruvelivet og han holdt seg på matta, så president ville han ikke være. Men visepresident gikk han med på å være. Og den tittelen har han vel den dag i dag? Det er iallfall aldri senere valgt noen annen visepresident i Norges Sociale Forfattersamfund!»¹

Marius Braatt døde november samme året og mye tyder på at forfattersamfundets aktiviteter gradvis avtok etter dette. Om ikke annet bør kretsen rundt John Aass tilskrives æren for å ha unnfanget ideen om et forfattersentrum på venstresiden. Fra det radikale miljøet i *Storm* tok Luihn skrittet over i *Social-Demokraten*, hvor han begynte som journalist i 1914. Etter et par år dro han til Stavanger, hvor han ble redaktør av avisen *Iste mai*. Fra 1919 til 1923 arbeidet han som journalist i avisen *Arbeidet* i Bergen og fra 1923 var han tilbake i Kristiania som medarbeider i *Norges Kommunistblad*. Luihn fulgte kommunistene under splittelsen av Arbeiderpartiet i 1923.

Nr. 11

December 1910

2. aargang

Organ for Norges ungsocialistiske forbund.

Julefest!

*Klang og jubel, tusen lys,
fylte bægre, hvite duke.
Stem til fest, vær himmelglad!
Det er Vorherres fødselsdag.*

*Juletræ og klokkeklang,
barnelatter, salmesang,
barneminder, vin og vane:
Skaal Vorherre, nok en gang!*

*Fest for pokker! Verdensfest!
Gud har fødselsdag idag,
guden helt fra evighet.
Idag han holder fødselslag.*

*Fest, ja fest og vældig fryd
for de fromme syndens børn,
som i jubelen ei fatter –
mislyd av den kjære Satans latter.*

Otto Luihn.

Til kameraterne!

*Vi fremsender hermed våre
høieste ønsker for den gjen-
vendte del av det gamle, samt
det nye aar!*

*Vi minner om abonnementsfor-
nyelsen og håper at alle læs-
medlemmer gjør så høieste for et
stort lossaly. Husk, at dette
nummer er VØRT Julebudskap!*

Centralstyret og aviskomiteen.

Luihns medarbeiderskap i Storm resulterte blant annet i dette diktet på forsiden av julenum-
meret 1910.

Aksjeselskapet Arbeider-Magasinet

Luihn hadde altså omfattende presseerfaring bak seg da han sammen med Auden Båstad, Oddvar Larsen og Birger Madsen ga ut det første nummeret av Arbeider-Magasinet i oktober 1927. Ikke minst hadde Luihn utviklet gode antenner for trender i datidens media. Full av revolusjonært pågangsmot hadde han lagt ned mye arbeid i å få Magasinet i tidsmessig forsvarlig stand. Helt fra starten var målsettingen klar. Bladet skulle hovedsakelig være et underholdningsmagasin for arbeiderklassen. At lanseringen av bladet var et krafttak vitner denne historien fra Eivind Berggravs bok om *Arbeider-Magasinet* om:

«Madsen og Luihn gikk fra den ene til den andre – det var til å begynne med umulig å finne noen som var villig til å gi kreditt. Dermed måtte de vordende bladutgivere finne på en måte å dele kreditten på – 14 dager her og 14 dager der. Så gjaldt det å skaffe inntekter fra bladsalget inn så fort som mulig, slik at de kunne løse ut neste blad. Omsider klarte paret å finne frem til en løsning: Bladet ble skapt i flere komponenter: Man fikk en setter i Brogaten til å sette satsen. Denne ble kjørt til Dagbladets rotasjonspresse på håndtralle. Båstad kjente til en papirleverandør som leverte til Norges Kommunistblad, og fikk overtalt ham til å avgi to papirruller på 14 dagers kreditt. Tengs & Brodersen bidrog med papir til omslaget, som ble laget av Brødrene Jørgensen. Hjelms bokbinderi bandt bladet inn. All transport foregikk med den tidligere nevnte håndkjerre – det omfattet også klisjeer fra en klisjeanstalt som laget forsiden, samt en annen som stod for sidene inne i bladet. Det ble mye traving opp og ned gatene – men transporten var gratis!»²

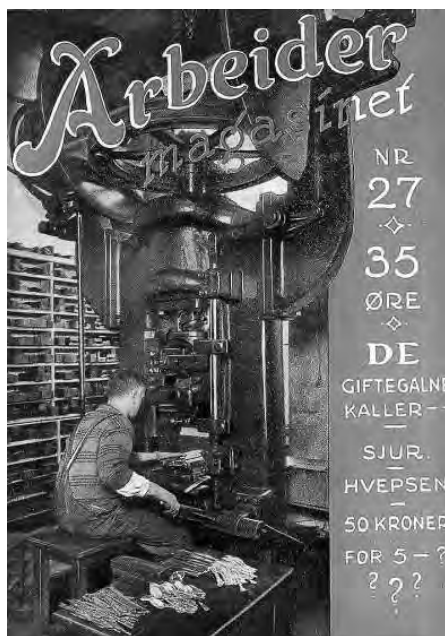
Arbeider-Magasinet innbød til lesning. Forsidene på de første utgivelsene ga oss en anelse om hvem bladet var laget for. For hvilket annet ukeblad ville tillate seg å trykke fargebilder av staute industriarbeidere på forsiden? Bildene vitner om både respekt og yrkesstolthet. Men det var også et betryggende hverdagslig preg over disse forsiden. Det var slik mor og far hadde det på jobben. Slik så representantene for målgruppen ut. Denne trenden holdt seg til begynnelsen av 1930-tallet, da man i redaksjonen valgte å gå over til en mer «klasse-nøytral» billedbruk. Men om bladet var teknisk på høyde med sine konkurrenter og formen var ukeblad, så var innholdet preget av klassekamp. Spørsmålet om hvor stor grad av klassekamp, har opptatt *Arbeider-Magasinet*s kritikere helt opp til våre dager.

I det første nummeret signerte Luihn en liten novelle som gir oss et eksempel på hans talent i den humoristiske sjanger. Humoreskene var en ikke helt uvesentlig del av Luihns samlede forfatterskap og her la han for dagen en helt annen side av sitt talent. Hans etterfølger i *Arbeider-Magasinet*, Nils Johan Rud, mente at: «Skribenten Otto Luihn var avgjort på sitt beste som humorist»³. Han trodde for øvrig på litterær gjenvinning. Mange av de humoristiske novelkene han skrev for *Arbeider-Magasinet* fikk seg i tillegg en runde i flere ukeblader og tidsskrifter. Ikke minst var han bidragsyter i forlaget Aschehougs årlige utgivelse, *Humør*. I 1928 ga han ut en samling av disse humoreskene i bokform, under tittelen «Roten til alt vondt».

Vi finner også artikler og noveller av den legendariske *Arbeiderblad*-journa-

listen, «Mr. George» Georg Svendsen, Hjalmar Waage og *Hvepsens* redaktør, Hans Østerholt. At Østerholt deltar på listen over medarbeidere er verdt å merke seg. Østerholt var ingen hvem som helst i norsk vittighetspresse. Han var egentlig instrumentmaker av fag, han var hovedkasserer i Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, bokhandler og ikke minst drivkraften i det radikale vittighetsbladet *Hvepsen*. *Hvepsen* eller *Dyret* som Østerholt selv kalte det, kom ut i årene mellom 1905 til 1927 og markerte seg raskt som en besk samfunnsrefser. *Hvepsens* sofistikerte satire og infame karikaturer ble klassiske i norsk vittighetspresse. Østerholt ble ofte kritisert for sin politiske uforutsigbarhet. *Hvepsen* stakk nemlig ubarmhjertig både til høyre og venstre, slik vepser er forventet å gjøre. I norsk vittighetspresse er det omtrent bare bladet *Exlex*, stiftet i 1919 av tegneren Ragnvald Blix som kan måle seg med *Hvepsens* ubarmhjertige brodd. Luihn debuterte som humorist hos Østerholt så tidlig som i 1913. Men nå var det Østerholt som var ansatt hos Luihn. I sine memoarer kommenterer Hans Østerholt sin periode i *Arbeider-Magasinet* på denne måten:

«Tre foretagsomme karer hadde funnet en fremtidig gullgruve i den ypperlige tittel på et ukeblad: *Arbeider-Magasinet*. Alt med ordet «Arbeider» i tittelen var den gang opplagt suksess. Fra dette kapitalfattige, men driftige firma fikk jeg tilbud om medarbeiderskap. Men min tid var for sterkt opptatt, og så endte det med at de forpagtede forlagsretten til *Hvepsen* for ett tidsrum av 5 år. Jeg leverte litt stoff de første årene, men fikk siden andre ting å stelle med samt private sorger som bevirket at min humoristiske åre ikke fløt så lett som før. Først flere år senere ble jeg på ny bidragsyter til magasinet som

I *Arbeider-Magasinet*s første periode var forsidene preget av proletær selvbevissthet. Dette henvendte seg utvilsomt til det arbeidende folk.

da var opparbeidet til en glimrende forretning. Siden er tiden og dens smak endret betydelig. Yngre og genialere medarbeidere har erobret magasinet's spalter, og ordet «arbeider» er fjernet fra dets tittel. Det trekker ikke lenger...»⁴

1930-årenes forfatterskap ble, som litteraturhistorikeren Kjølvs Egeland lett ironisk formulerte det, preget av det massive alvor.⁵ Etter sosial-realismens gjennombrudd satte mange forfattere fokus på vanlige menneskers, ofte dystre hverdagsliv. Vittighetspressens gullalder var definitivt over og *Arbeider-Magasinet* ble i mindre grad ble preget av løssluppen politisk satire enn *Hvepsen*. *Arbeider-Magasinet* skulle riktignok være et underholdningsblad for arbeider-

klassen, men det lå ofte en alvorlig undertone og en aldri så liten moralsk pekefinger på lur.

Til tross for *Arbeider-Magasinet*s suksess manglet det ikke på kritiske røster fra både høyre- og venstrefløyen innenfor arbeiderbevegelsen. Mye av kritikken må forståes ut fra at bladet faktisk stod på egne ben og var både organisatorisk og økonomisk uavhengig. Blant annet fikk Luihn kritikk av sine egne i kommunistpartiet. Der mente de at bladet ikke var revolusjonært nok. Og i *Arbeiderbladet* påpekte redaktør Martin Tranmæl Luihns moralske dilemma i sin dobbeltrolle som kommunist og aksjeier. Luihns tid som redaktør i *Arbeider-Magasinet* ble av forskjellige årsaker kort. Men som Nils Johan Rud understrekte, uten Luihns teft og vilje til å slippe fram unge talenter ville ikke bladet blitt til den suksess det faktisk ble. Og en ting til bør man være enige om. Bladet hadde en eventyrlig folkelig appell og allerede i 1931 hadde opplaget nådd 40.000 eksemplarer. Allerede februar samme år trakk Luihn seg som redaktør på grunn av sterk uenighet med andelshaverne om det litterært-politiske innholdet av bladet.

Luihn fortsatte som bidragsyter, men nå med Aksel Zachariassen som fungerende redaktør. I 1932 overtok Nils Johan Rud som redaksjonssekretær og han ble den som ivaretok bladets redaksjonelle ledelse helt fram til nedleggelsen i 1970.

Arbeider-Revy – Styrt fra Moskva?

Luihn så nok for seg en ganske annen utvikling på sitt nye prosjekt, *Arbeider-*

Revy – Organ for norske arbeiderforfattere. I desember 1933 forelå første nummer og Luihn åpnet med denne fanfaren av en redaksjonell programmerklæring:

«Vi er den unge garde, om ikke av år bestandig, så av livssyn og kampmot. Vi stiller oss som oppgave å fylle ut en del av arbeiderklassens kampfront på litteraturens område. Det er nemlig ennå et hull som må dekkes. Vi skal samle alle arbeiderforfattere om oss og føre dem ut i den bevisste kamp for arbeiderklassens egen litteratur».

Bladet fikk kort levetid. Et par av grunnene til dette må tilskrives bladets høye propagandafaktor og sekteriske preg. Nå var riktignok 1930-tallet ikke ukjent med sekterisme, men *Arbeider-Revy* ble i alt for stor grad et blad for menigheten. Og knapt nok den. Ser man på andre årsaker til *Arbeider-Revys* havari; kommer man ikke utenom Otto Luihns egen rolle. Bladets skjebne hvilte i for stor grad på Luihns skuldre, og dynamikken fra *Arbeider-Magasinet*s redaksjon uteble. Tar man for seg bladets totale produksjon, fordelt på 32 numre og omtrent 350 artikler, føljetonger og noveller, er det ikke alltid den norske arbeiderlitteraturen man først legger merke til. Derimot er antallet på oversatte russiske noveller og reportasjer fra arbeids- og kulturliv i Sovjet iøynefallende høyt. Årsakene til dette var Luihns formaliserte samarbeid med den Internasjonale revolusjonære forfatterforeningen og organisasjonen VOKS⁶, som stadig forsynte *Arbeider-Revys* redaksjon med billed- og tekstmateriell. VOKS, som ble opprettet i 1925, var et direkte underbruk av Komintern og hadde hovedansvaret for «kulturelle

forbindelser med utlandet». Det utviklet seg til et tosidig avhengighetsforhold mellom VOKS og de enkelte organisasjonene. Men også enkeltpersoner hadde kontakt med organisasjonen. Otto Luihn var en av mange.

Et typisk eksempel på *Arbeider-Revys* propaganda-form, var en større reportasje fra bilfabrikken «Stalin». Reportasjen var preget av noe udefinerbare begreper som for eksempel «sosialistiske mekaniseringsprosesser» og «ideologisk automobilproduksjon». I artikkelen intervjues håndplukkede arbeidere som uttalte seg med skråsikkerhet om vestens og særlig USAs bilproduksjon. «Vi har mekanisert de prosesser hvor Ford benytter dovne negre» og «Under de betingelser som sosialismen byr får vi ubegrensede muligheter for en stortilet spesialisering og for samarbeide i produksjonen, muligheter som er utenkelige i vesten».⁷

En annen reportasje, ført i pennen av Luihn selv, tar for seg et gigantisk flystevne utenfor Moskva. Begeistret skriver han: «Selv de amerikanske reklamefilmer, hvor amerikanerne setter inn hele sin luftflåte, for å vise hva de duer til kunne ikke måle sig med denne lette, elegante, helt ubesværede dans i luften». Etter å ha bivånet et helt musikkorps som har kastet seg ut i fallskjerm fra 1200 meters høyde mens de spilte marsjer, henvendte Luihn seg til sin sidemann med disse ordene:

«Hils dine arbeidskamerater og si at den økonomisk og politisk frigjorte arbeiderklasse har løst ganske andre og store vanskeligheter og vil komme til å vise ganske andre overraskende resultater. Overraskende for dem som ennå ikke har klart å fatte hvilken veldig frigjørelse av alle menneske-

Arbeider-Revvy var i stor grad preget av Otto Luihns nære kontakter med den sovjetiske propagandamaskineriet.

hetens krefter sosialismen i virkeligheten er. Hvis de tviler på denne lille festlige programavdeling vil de tape både øine og munn når de får høre om sosialismens resultater om fem år».⁸

Selv om det sentrale tema i *Arbeider-Revvy* var litteraturen viet Luihn billedkunsten mye spalteplass og særlig den sovjetiske malerkunsten. På 1930-tallet var den sovjetiske billedkunsten, som i litteraturen, preget av sosialrealismen. Denne stilen, som av vår tids kunsthistorikere blir betegnet som totalitär kunst hadde en primær-oppgave; nemlig å fungere som et ideologisk redskap for det nye sovjet.⁹ Om Otto Luihn og *Arbeider-Revvy* hadde et samordnet kunstsinn kan diskuteres, men i en artikkel av Rolf Opsahl ble det ganske et-

tertrykkelig understreket at Norge «venter ennå på sin første sosiale kjempe kunstner»¹⁰. Underforstått at det meste av kunsten fortsatt var kunst for borgerskapet. Olav Dalgard bidrar til å nyansere denne oppfatningen i sin artikkel om norsk sosial kunst.¹¹ Han unngikk ordet sosialrealisme og brukte konsekvent betegnelsen «sosial kunst». I stedet trakk han fram eksempler på kunstnere som Reidar Aulie, Willi Midelfart, Henrik Sørensen og Per Krohg. Kunstnere som han mente laget «En kunst som vil fornye sig samtidig som den fornyer menneskene og samfundsbygningen».

Litteraturen var det vesentligste i *Arbeider-Revvy*. Toneangivende for Luihns redaksjonelle linje var de massivt alvorlige sovjetiske sosialrealistene. Mange av de norske skribentene skulle også lykkes i å tilegne seg den særegne humørløse formen.

Under en oppsummering av *Arbeider-Revvy*'s første driftsår kom det fram at det ikke var beregnet utgifter til forfatterhonorar. For å hjelpe på dette «stjal» Luihn noen av sine egne og andres gamle noveller fra *Arbeidermagasinet* og trykte de på nytt i *Arbeider-Revvy*, noe som blir lagt merke til og sterkt kritisert av leserne. Mange av datidens kjente navn bidro med artikkelstoff til *Arbeider-Revvy*. Om disse fikk honorar eller gjenytelser vites ikke, men Luihns påholdne lønnspolitikk førte til at bladet ble arena for en litt mindre talentfull gruppe gratisarbeidende «arbeiderforfattere». Mye av dette arbeidet var av varierende kvalitet. I rettferdighetens navn skal det sies at det i all elendigheiten forekom enkelte lyspunkter. Luihn definerte begrepet arbeiderforfatter slik:

«*Arbeider-Revvy* vil meget systematisk og energisk bekjempe den eksklusive opfatning av ordet forfatter som borgerskapet har skapt og demokratisere forfatterbegrepet i arbeiderklassens ånd».¹²

I sitt hefte om Otto Luihn som kulturformidler mellom Sovjet-Unionen og Norge, trekker forfatteren og litteraturforskeren Martin Nag fram en rekke eksempler på russiske kunstnere som blir omtalt i *Arbeider-Revvy*. Nag konkluderer: «Otto Luihn var blant de første i Norge til å orientere –via nærkontakt – både om sovjet-kunsten (i 1923) og om sovjetisk film (i 1927), og ikke minst om den unge sovjet-litteraturen: han oversatte (fra tysk) for *Norges Kommunistblad* flere forfattere (bl. a. Larissa Reissner i 1924-1925); men hans største bragd er kanskje at han presenterte ca. tretti sovjetiske fortellinger og reportasjer i sitt tidsskrift *Arbeider-Revvy* (1933-1935), -en hel antologi»¹³.

Denne antologien er fordelt på 28 skisser og reportasjer av en lang rekke kjente og mindre kjente sovjetforfattere. Vi skal se nærmere på to av disse. Den første og den absolutt mest originale er Vladimir Vladimirovitsj Majakovskij (1893-1930). Han hadde allerede før 1917 profilert seg som en revolusjonær, futuristisk maler og poet. I årene 1923 til 1925 utga Majakovskij og noen andre sosialistiske avantgardister, deriblant fotografen Aleksander Rodchenko og filmregissøren Sergej Eisenstein, det omstridte tidsskriftet *LEF* (Kunstnernes Venstrefront). Kretsen rundt *LEF* ble stadig utsatt for hard kritikk fra de mer partitro, og spesielt ble Majakovskij anklaget for å vise både anarkistiske og borgerlige tendenser. Gjennom *LEFs* spalter gikk han til an-

grep på flere av de etablerte sovjetiske forfattere. Ikke minst fikk Maksim Gorkij gjennomgå. Majakovskij var revolusjonær også i forhold til revolusjonen. Siden, i 1926 gikk han i frontalangrep på den nye økonomiske politikken i Sovjet gjennom diktsamlingen «Samtaler med en skatteinnkrever om poesi». Nå begynte begeret å bli fullt, og etter hvert falt han i disfavør i både kunstneriske og politiske grupperinger. Fra disse ble han nå anklaget for å være i total mangel av både disiplin og klassebevissthet. Fra nå av ble han åpent og systematisk motarbeidet av kulturbyråkratene og han ble oppfattet som «umulig å ha med å gjøre». Som en konsekvens av dette trakk han seg ut av den relativt liberale LEF-gruppen. På våren 1930 følte han at nettet begynte å snøre seg sammen rundt han og han var både overanstrengt, syk og nedkjørt. På toppen av det hele var han nektet utreisettillatelse og den siste boken hans ble kategorisk nedsablet av både kritikere og myndigheter. På morgenen den 14. april, kom han Stalins agenter i forkjøpet og begikk selvmord.

Denne parentesens omkring Majakovskijs liv og død er tatt med fordi den forteller en annen og mer foruroligende historie om Sovjetunionen enn det glansbildet leserne av *Arbeider-Revy* ble servert. Majakovskijs skjebne blir stående som et eksempel på kunstens magre kår i et totalitært regime. Om Majakovskijs og Stalins forhold kan man vel bare si at antipatien var gjensidig. Som en skjebnens ironi sørget Stalin for at Majakovskij etter sin død ble kanonisert og udødeliggjort. Det ble reist enorme statuer av ham, han fikk gater og metrostasjoner oppkalt etter seg og i

«Poeten er universets evige debitor» skrev Vladimir Majakovskij i sin diktsamling *Samtaler med en skatteinnkrever om poesi*, fra 1926. Her gikk han i frontalangrep på den nye økonomiske politikken i Sovjet. Fotomontasje av Aleksander Rodchenko.

skolene måtte elevene skrive eksamensoppgaver med tittelen «Hvorfor jeg elsker Majakovskij». Døde poeter kan brukes til så mye.

Og hva med historien om den kjente *Pravda*-journalisten Mikhail Koltsov (1898-1940)? Hans reportasjer fra den spanske borgerkrigen og hans «Spansk dagbok» vakte berettiget interesse i hele den kommunistiske verden. I følge Martin Nag traff Koltsov og Luihn hverandre i Moskva i 1934. Han skriver: «Luihn må ha fornemmet at det var et åndelig slektskap mellom dem, hva skribenttype angår». Men da Koltsov kom tilbake fra Spania på høsten 1938 ble han kalt inn til en samtale med

Stalin som gjerne ville ha opplysninger om stillingen i Spania. Samtalen skal ha foregått i gemyttlige former. Men bare noen dager etter blir Koltsov arrestert og den 1. februar 1940 blir han skutt, anklaget for spionasje og høyforræderi.¹⁴

For meget larm og for lidet inderlighet

Luihns debutbok var som nevnt en samling humoresker som kom ut på Ny Tids forlag i 1928. Hans første utgivelse i den tyngre litterære sjanger kom to år senere. Gjennom store deler av 1920-tallet arbeidet Otto Luihn på en diktsamling med den noe pompøse arbeidstittelen «Av psalmernes bok». Tittelen gir allikevel en god indikasjon om innholdet. I hans ode «Til den russiske arbeider- og bondeklasse» fornemmer vi en religiøs undertone:

«Jeg tror på partiet. Det kommunistiske. Det bryter lenkerne For Kinas kulier. Det sprenger gitteret i Tysklands fabrikker. Det flommer som solen i Englands gruber. Det er jordskjelvet som knuser Wall Street. Jeg tror på Moskva. Den kommunistiske. Den er byen, Kraften, Centret i verden. Den nye verden. De frie bønders Moskva. Din være makten og æren i evighet».

Luihn ville først ha den ut på Aschehoug. Men forlagets hovedkonsulent, forfatteren Vilhelm Krag kunne ikke anbefale utgivelse, og i et brev til Luihn av september 1922, begrunnet han hvorfor:

Desværre kan jeg ikke finde at Deres vers efter den foretagne finpudsing har vundet saa meget at jeg tror De bør offentliggjøre dem. Den frie, rimløse form som De fortrinnsvis

benytter, er i virkeligheten en meget farlig og fordringsfuld form, netop fordi forfatteren inden denne har saa meget rikere anledning til at utfolde sig end i den rytmisk bundne, og fordi han heller ikke generes av de besværlige rim. Jeg finder at Deres digte indeholder for meget rammel, som De selv siger, og for meget larm og for lidet inderlighet. Man længter uvilkaarlig efter et stille suk fra et menneskehjerte, og de voldsomme gebærder og de heftige trommeslag rører vort sind mindre end et eneste stille og følt ord. Vakrest finder jeg digtet til Karl Liebknecht. I dette er det netop noget av hva jeg savner i de fleste andre – en inderlig og bevæget stemning. Idet jeg efter Deres ønske fremkommer med denne uttalelse, tillater jeg mig at returnere manuskriptet, idet jeg takker Dem fordi De paany har vist mig denne tillid.»¹⁵

«Av psalmernes bok» ble omsider gitt ut på Internasjonalt Arbeiderforlag i 1930. Underveis hadde samlingen skiftet tittel to ganger, via «Det evige liv» til det litt mer håndterlige «Dikt». Her finner vi blant annet diktet «Verden», som hadde blitt publisert i *Det tyvende århundrede* så tidlig som i 1916. Diktet som Krag til nød kunne la passere, det om Karl Liebknecht, ble i overenstemmelse med Luihns stadig mer revolusjonære bevisstgjøring, nå omdøpt «Lenin».

Også Nordahl Grieg var en av de som stilte spørsmålsteget ved Luihns litterære kvaliteter. Da Grieg og Luihn deltok på den 1. all-russiske forfatterkongress i Moskva i 1934, gjorde Grieg seg en del anstrengelser for å unngå sin landsmann. I et internt notat fra et møte mellom representanter fra VOKS og de skandinaviske forfatterne Erik Blomberg, Harry og Moa Martinson og Luihn, ble det spesielt lagt merke til at det hadde oppstått en knute på tråden

mellom Nordahl Grieg og Luihn. «-Nordahl Grieg har ikke ankommet møtet fordi han befinner seg i et anstrengt forhold til Luihn og gjør alt for å unngå hans selskap,»¹⁶ noterte iakttakeren.

I et brev til Alexandra Kollontaj dattert den 4. september 1934, bekreftet Grieg sin irritasjon mot sin landsmann på denne måten:

«Luihn traff jeg for første gang, og har så vanskelig å tilgi ham at han er en så enestående slett forfatter, mig bekjent har han bare skrevet en riktig dårlig bok om Sovjet-Unionen og en samling pornografiske vers. Det var bitterlig synd at Hoel og Øverland ikke kunde komme».¹⁷

Nordahl Griegs venn og redaksjonssekretær under arbeidet med tidsskriftet *Veien Frem*, Ivar Digernes ga også uttrykk for noe av den samme holdningen:

«...vår venn Otto Luihn i Moskva, skal til Ukraina og velsigne menneskeheten med nok en bok om Sovjet-Unionen. Jeg har ikke snakket med ham og akter ikke å gjøre det heller uten direkte henvendelse fra hans side».¹⁸

Den påfallende negative innstillingen fra Digernes og Grieg vitner blant annet om en forskjell i holdninger. Selv om det sjelden kom til syne, må Nordahl Grieg tross alt ha nært en indre tvil i forhold til Sovjetunionens ufeilbarhet. Han var avventende i forhold til utviklingen i Sovjet og han var klar over at kommunismen måtte bruke lang tid på å utvikle seg. Verken Grieg eller Luihn kom fra arbeiderklassen, men Luihn hadde tross alt vært NKP-medlem helt fra 1923 og representerte en helt annen

og mer ortodoks kultur enn den intellektuelle Grieg. Arnulf Øverland gikk så langt som å hevde at Luihn var direkte anti-intellektuell.¹⁹ Luihn var vant til å godta direktiver, og i hans artikler ble det derfor sjelden stilt kritiske spørsmål. En ikke uvesentlig forskjell i temperament kan nok også ha bidratt til å forsterke konflikten. Nils Johan Rud kommenterer også forholdet mellom Grieg og Luihn:

«Nordahl Grieg, som hadde samme edle tro da han kom hjem fra det russiske oppgjøret, sa i en engere diskusjon – den gjaldt hans tidsskrift *Veien Frem* som var i emning – at selv den Moskva-krets som kjente til norske forhold og Luihns Sovjet-reportasjer, karakteriserte dem som skjønmalier».²⁰

Luihn skrev tre bøker om Sovjet-Unionen. Den første, *Sovjet-Unionen, opplevelser og inntrykk* kom ut på Arbeider-Magasinet forlag i 1933. Boken ble laget etter et lengre opphold i Sovjet fra 1927 til 1928 og halvannet års studiereise i 1931 til 1932.

Året etter fulgte *Centralasia under sovjetstjernen – reiser i ukjente republikker*, også den på Arbeider-magasinet forlag. I denne boken støtte Luihn på den radikale forfatteren Egon Erwin Kisch, med tilnavnet «Der rasende reporter», i en hotellkorridor i Tasjkent. Kisch var en del av den ekspresjonistiske litterære retningen i Tyskland som gikk under navnet «Die neue sachlichkeit». Den fem år eldre Kisch var for lengst etablert, for ikke å si berømt for sin litterære reportasjestil, og må ha vært litt av et forbilde for Luihn.

Den siste boken, *Ukraine – På opdagelsesferd i den tredjestørste sovjetrepublikk* kom ut på Internasjonalt Arbeiderforlag

Luihns første bok fra Sovjetunionen kom på Arbeider-Magasinet's forlag i 1933.

i 1936. For øvrig var Luihn også ansvarlig for å ha oversatt Josef Stalins *Lenin og Leninismen*.

Den mislykkede enhetsfronten og «Oslo-prosessene»

På slutten av 1920-tallet oppfattet kommunistene Arbeiderpartiet som «sosialfascister av værste slag og borgerskapets, kapitalismens og fascismens hovedstøtte». Den markante nedgangen i oppslutningen tvang etter hvert kommunistene til å revurdere sine holdninger til DNA. Medlemstallet hadde ligget på 13-14 000 etter bruddet med DNA i 1923. På begynnelsen av 1930-tallet samlet NKP bare omkring 3000

medlemmer. NKP hadde ført seg selv inn i en håpløs politisk blindgate og etter direktiv fra Komintern vurderte man organisatorisk samling med Arbeiderpartiet. Kommunistene skulle samles rundt parolen om Arbeiderklassens Enhetsfront som langt på vei var inspirert av den franske folkefrontbevegelsen. Det skulle imidlertid vise seg å være langt fram og ikke minst hersket det høyst ulike oppfatninger innad i NKP om valg av taktikk. NKPs politiske sekretær, Emil Løvlien kjørte en kompromissløs linje i samlingsbestrebelsene.

Rabalderet begynte i januar 1936, da et medlem av NKPs politbyrå, Helmer Madsen, under forberedelsene av en diskusjonsartikkel til partiets landsmøte i april, tok til orde for en mer positiv holdning til DNAs synspunkter. Han mente at «mulighetene av en revolusjonær utvikling av DNA» var til stede», og videre: «...forutsetter man at DNA til en viss grad både ideologisk og i praksis også gir uttrykk for sterke revolusjonære tendenser blant medlemmene er det muligheter for utvikling av opposisjonen.» Forgjeves forsøkte han å fremme sitt forslag for Komintern. Luihn delte langt på vei Madsens syn og hadde selv utviklet sin egen lille infiltrasjonsstrategi som i korte trekk gikk ut på å melde seg illegalt inn i DNA.

Men kommunistenes fobi ovenfor sosialdemokrater stakk dypere enn som så. NKPs sentralstyremedlem Arvid G. Hansen tolket Madsens utspill som et klart høyreavvik og i et innlegg i avisen *Ny Tid*, 9. januar påpekte han at «DNA er både ideologisk og praktisk blitt en bestanddel av det nordiske sosialdemokrati». Hvilket betød at DNA hadde gått markant til høyre. NKP-ledelsen støttet

Under arbeidet med boken om Ukraina besøkte Luhn blant annet byen Saporosje. Her er han fotografert (sittende til høyre) sammen med staben på Sankovetchka-teatret i oktober 1935.

seg til Hansens vurdering, ikke minst fordi man antok at den lå på linje med Kominterns oppfatning. Dermed ble Helmer Madsen sittende med svarteper i spillet om den organisatoriske samlingen.

Under nevnte situasjon må det derfor ha vært en spesiell opplevelse å motta Kominterns syn på «det norske spørsmålet». Generalsekretæren i Kominterns eksekutivkomité, Otto Wilhelm Kuusinen la mye av skylden for kommunistenes begredelige stilling i Norge på NKPs ledelse. Rapporten konkluderte:

«Den feil som ble begått i Norge i 1923 var så stor en feil som kunde begåes og at det nå var det norske partis oppgave å utbedre denne feil. Kuusinen hevdet at NKP ikke kunde karakteriseres som avantgarden og Dimitrov bemerket at det er like dyktige klassekjem-

pere i DNA som hos oss og kanskje bedre». «Dimitrov uttalte så i et kort innlegg at vi vil ingen spaltning av DNA men vil forvandle DNA til et revolusjonært parti ved å renske ut de uforbedrelige høirelementer og han uttalte sig så om hvordan de kommunistiske masseparti i Norge i fremtiden vilde bli»²¹.

Et medlem av politbyrået, Martin Brendberg, noterte seg at

«...det oppsiktsvekkende i resolusjonen er vår nye stilling til DNA!». «Resolusjonens avsnitt om DNA betyr at det skal opnåes en spaltning til høire og at DNA skal bli kjerne i det fremtidige revolusjonære parti i Norge. Dette er litt tidlig å si. Det sies at det kommunistiske parti i Norge ikke er avantgarden. Vi bør si det slik, at hovedmassen av de revolusjonære arbeidere er i DNA, men at vårt parti er avantgarden!».

Prosessen mot Helmer Madsen og hans «partiskadelige fløi» gikk ubønhørlig

videre og oppunder juletider 1936 ble han ekskludert av partiet. Flere sentrale medlemmer fulgte med i dragsuget, blant annet sjefen for Internasjonalt Arbeiderforlag og to styremedlemmer i Sovjet-Unionens venner. Noen meldte seg frivillig ut. De litt mer perifere og ufarlige sympatisører fikk opprettholde medlemskapet etter å ha mottatt kraftige advarsler og under forutsetning at de undertegnet en lojalitetserklæring i fire punkter. Allerede det første punktet i denne erklæringen gir oss en peiling på hvem som styrte skuta:

«Undertegnede erklærer, i overensstemmelse med partiets statutter lojalt å arbeide efter partilandsmøtets og de ledende partiinstansers beslutninger som er fattet i nøie overensstemmelse med Komintern.»

Et farvel til kommunistpartiet?

15. januar 1937 kom Otto Luihns utmelding på bordet;

«Jeg melder mig herved ut av partiet og vedlegger Bryn kommunistlags medlemsbok og kartotekkort. Dermed opphører Bryn kommunistlag å eksistere iallfall i sin gamle form. Når dere således har oppnådd å styrke partiet ved å ble kvitt det best arbeidende lag og dets 12 medlemmer, antar jeg dere bør få [Arvid G.] Hansen til å holde en seierstale. Når der kommer en kommunistisk ledelse for partiet er jeg villig til på kameratslig og kommunistisk måte å drøfte forholdene og hva der eventuelt måtte kunne gjøres. Med den nuværende ledelse har jeg intet å drøfte – i alle fall ikke på det nuværende tidspunkt».²²

Selv om han meldte seg ut av NKP sto han last og brast med Komintern. Det interessante ved Luihns utmeldelse var at han i tillegg undertegnet lojalitetser-

klæringen. Så satt han sin egen infiltrasjonsstrategi ut i livet; i slutten av januar 1937 meldte han seg inn i Bryn parti-lag av Det Norske Arbeiderparti.

Tilfeldighetene ville at dette skulle skje samtidig med lanseringen av boken hans om Ukraina. Boken oppnådde noenlunde bra kritikker av blant annet Just Lippe i kommunistenes sentralorgan *Arbeideren* og av signaturen o – o i *Sovjetnytt*, men i Moskva satt Johan Strand Johansen og utarbeidet en rapport om boken til Komintern. Johansen mente at Luihn benyttet seg av en «bohemaktige fremstillingsmåte» som var både mistenkelig og politisk skadelig. Rapporten henviste til en rekke feil av nærmest bagatellmessig karakter:

«...Tittelen er også feil, Ukraina er nest største republikk etter befolkning, men fjerde største etter flateinnhold. ...Dette er Luihns tredje bok om Sovjetunionen. Merkelig at han da ikke har oppfattet at elektrisitetsverket heter Dnjeprogos og ikke 'Dnje-progres', at Kalinin ikke heter Kalenin, at det heter maskin- og traktorstasjoner og ikke motor- og traktorstasjoner...».

Strand Johansen avsluttet rapporten med at han, om det skulle bli nødvendig, var beredt til å stille seg til muntlig forføyning om boken. Fra sitt ståsted i Moskva hadde Strand Johansen naturlig nok ingen innvendinger mot den bagatellmessige måten Luihn beskrev den store sultkatastrofen i årene mellom 1932 og 1934 på. I dag er det godt dokumentert at katastrofen, som var resultatene av en overmåte brutal kollektiviseringsprosess av den ukrainske landsbygda, krevde omkring 6 millioner menneskeliv²³. For hele Sovjetunionens vedkommende kostet katastrofen ca. 10 millioner menneskeliv. I boken

betegnet Luihn den grusomme tragedien nærmest som et utslag av ondsinnet vestlig propaganda.

Folkene i Komintern, som i tillegg til Strand Johansens rapport hadde fått for øret at Luihn hadde gått ut av kommunistpartiet og antakeligvis blitt trotskist, tok kritikken ad notam og forlangte at alt salg og markedsføring av boken skulle stoppes per omgående. De forlangte i tillegg en beretning om følgene av Luihns uttreden av partiet og om eierforholdene i forlaget.²⁴ Luihn sto som eier av én tredjedel av forlagets aksjer.

Forlagets leder, Anker Thorsen - også han deltager i den såkalte Madsen-fraksjonen, svarte Komintern i et brev av 10. februar:

«...Noen konkrete feil i manuskriptet ble endret, men i mange tilfelle nektet Luihn kategorisk å gjennomføre de nødvendige endringene. Vi var ikke tilfredse med kapitlene om Ukrainas historiske utvikling, men her manglet vi autoritet som kunne ha ført til korreksjoner. Jeg har nå hørt at Luihn tilbød Tiden Norsk Forlag manuskriptet, og at det ble liggende to måneder før de avviste det. Jeg har alt tidligere meddelt Dem at Luihn saboterte med å ikke gi meg en kopi av manuskriptet, slik at jeg kunne sende det over til dere. Allment er det en svekkelse om han går ut av partiet. Han var svært populær som taler og hadde også et navn som forfatter. Personlig mener jeg at utgivelsen av hans tre bøker om Sovjetunionen har gjort mye for populariseringen av Sovjet, selv om hans bøker inneholdt mange politiske feil. Våre vanskeligheter består av at vi for øyeblikket har svært få kamerater som kan skrive godt, og vi har knapt noen sympatiserende intellektuelle som kan trekkes inn i vår forlagsvirksomhet».²⁵

Men det var for sent å stoppe boken. «Bohemen» Luihn hadde bevisst trenert

Januar 1937 satt nordmannen Johan Strand Johansen i Moskva og utarbeidet rapport til Komintern om Otto Luihns «mistenkkelige og skadelige» virksomhet.

all form for sensur og «Ukraine» ble distribuert.

Allikevel satt Komintern med så mange anmerkninger på Luihn at de så seg nødt til å innstille alle fremtidige «forretninger» med han. Luihn hadde fullført sin rolle som påvirkningsagent. Transaksjonene var fullført. Eller var de nå egentlig det?

Det ville være nærliggende for utenforstående å tolke Luihns utmelding av NKP som en reaksjon på Moskvaprosessene. Gikk det ikke rykter om at han var blitt Trotskist?

Luihn reagerte raskt. Samtidig med at han var ute for å avlive eventuelle misforståelser, kunne han endelig for-

svare prosessene som medlem av Arbeiderpartiet. Arbeiderbladet trykte den 18. februar hans redegjørelse:

«En del aviser har omtalt min utmeldelse av Norges Kommunistiske parti og trukket den slutning at utmeldelsen skyldes den siste Moskva-prosess. Dette er helt uriktig. Min utmeldelse skyldes utelukkende mitt syn på de politiske forhold i Norge. Om Moskva-prosessen kan jeg si, at jeg nok er klar over de forskjellige og av og til kompliserte årsaker til at folk utenfor Sovjet-Unionen har vanskelig for å forstå alle ting vedrørende dem. Men for min del ser jeg ikke noe verken mystisk eller overnaturlig i disse prosesser. Jeg vil uttrykke situasjonen slik: Verdenskapitalismen krefter akkumulerer i et stadig voldsommere tempo sin hatefulle og uforsonlige ødeleggelsestrang overfor sosialismen, representert gjennom stormakten Sovjetunionen.»²⁶

Vi må ikke glemme at dette er skrevet på et tidspunkt hvor mange fremtredende venstreintellektuelle i hele Europa, opprørt over terroren og prosessene, sto fram og tok et åpent oppgjør med kommunismen. Det er nok å nevne navn som Arthur Koestler og André Gide. Her hjemme skjønte blant andre Helge Krog, Arnulf Øverland og Sigurd Hoel hvilken vei det bar med Sovjet.

Luihns redegjørelse ble møtt med skepsis. I Arbeiderbladet tok Henry Edlund seg tid til å stusse over utmeldelsen,

«...Jeg vil si til Otto Luihn og dem som deler hans syn, at om vi skal godkjenne det som skjer i Moskva, da må vi også godkjenne, eller skal vi si «forstå» 30. juni-mordene i Tyskland. For det var jo også for det tyske rikets maktthavere en «nødvendighet» å utrydde alle som stod imot «den eneste rette» politikk. Nei, det eneste forsvarlige – og jeg

hadde nær sagt anstendige – måte å stille spørsmålet på, må jo være: Er de dømte, og de som ennå venter på sin dom i Moskva-prosessen skyldige i de handlinger de er beskyldt for?»

Luihns ga et utvetydig svar:

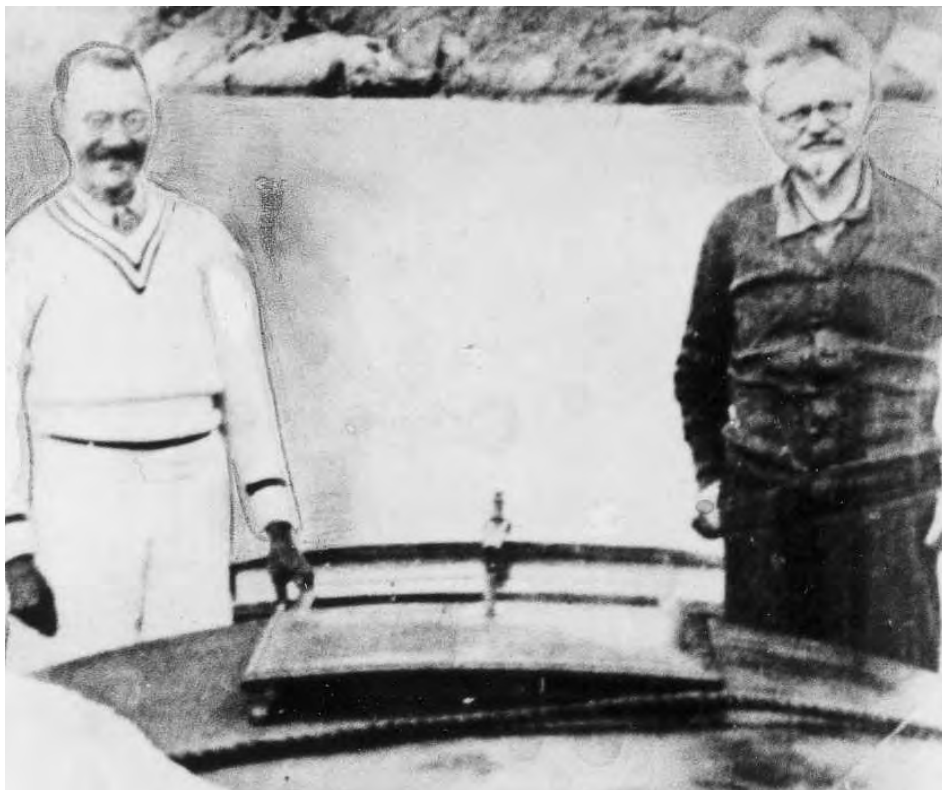
«Til Edlunds spørsmål om skyld, svarer jeg et ubetinget ja». Blant annet heter det i den følgende begrunnelsen at: «Den høieste form for rettferdighet vi kan finne i verden i dag representeres av høiesterett i det land hvor kapitalismen er avskaffet og sosialismen grunnlagt...Det er derfor grunn til å slutte seg til de sakyndige som anstiller betraktninger om de «mystiske» tilståelser, og kommer til det resultat at den eneste naturlige forklaring på tilståelsene er at de tiltalte virkelig er skyldige, og overfor det overveldende bevismateriale ikke kan komme unda sin skyld».

Luihns synspunkter, som hovedsaklig var basert på «det overveldende bevismateriale», vitner om en mann med en ufravikelig sterk «tro på partiet – det kommunistiske», som det het i hans lyriske ode «Til den russiske arbeider- og bondeklasse». Situasjonen hadde snudd seg og det var heller på sin plass å spørre om partiet fortsatt trodde på Otto Luihn. Hans versjon av Moskva-prosessen var ikke helt uventet analog med den offisielle stenografiske rapporten Sovjets Folkekommissariat distribuerte omverdenen.²⁷

Oppbrudd

En annen hendelse som ytterligere bidrar til å understreke Luihns ståsted, er hans polemiske kritikk av Helge Krogs omdiskuterte drama «Oppbrudd» på våren 1937. Stykket skildret, med forfatterens egne ord:

Våren 1937 barket Otto Luihn og Arnulf Øverland sammen i en durabelig avispolemikk rundt Helge Krogs Oppbrudd. Her sees Øverland og Sovjetunionens fiende nummer én Leon Trotsky, i båt på Sørlandet sommeren 1936.

«En gammel og døende verden som jeg med tre fjerdedeler av min person tilhører; og det viser fram mot en ny verden i frembrudd, som jeg håper at jeg med den siste, yngste og beste fjerdedel av min person har hjemstavsrett i».

På dette tidspunktet var bruddet mellom kulturradikalismen og kommunismen et faktum. Helge Krog, Sigurd Hoel og Arnulf Øverland var av dem i Norge som sa farvel til Moskva. Luihn havnet, ikke helt uventet, på den andre siden. Hans kritikk av Krogs stykke var krydret med benevnelser som «borgelig

intellektuelle» og «psykoanalytiske kvaksalvere». Han skrev videre:

«-der marsjerer de da de med fakter og store ord om at de skal veilede arbeiderklassen. De stiger ned fra sin borgerlige høide ned til den stakkels uvidende arbeiderklasse for å føre den på rett vei, for å passe på at den ikke farer vill. Etter hånden bøier disse nye intellektuelle veivisere litt av fra veien og de roper til massene: Denne vei. Gå ikke marxismens stende, vanskelige, bratte tunge stier! Se her er den nye sublimerede vei. Psykoanalysens asfalterte vei som fører hurtig og best til målet. Dette er ikke noe nytt. Det inntreffer i et hvert land i bestemte epoker

av arbeiderklassens fremmarsj. Det er seieren hyener som kommer styrtdende».²⁸

Vi må ikke glemme at Luihn, forøvrig med dårlig resultat, selv hadde lagt ned mye energi på å rekruttere både Helge Krog og andre fremtredende «borgerlige intellektuelle» til en norsk revolusjonær forfatterforening. Ikke minst var Arnulf Øverland forsøkt vervet. Det er ikke umulig at disse to tingene bør vurderes i relasjon til hverandre. Og det ble nettopp Øverland som reagerte kraftigst på Luihns kritikk:

«Hos Otto Luihn gjelder uviljen mot de intellektuelle ikke bare de mennesker som har erhvervet sig noen kunnskap. Han avskyr også selve kunnskapen, fordi han er for lat til å lese. Uaktet Helge Krogs forfatterskap står psykoanalysen forholdsvis fjernt, finner Otto Luihn i sin artikkel tre ganger anledning til å omtale denne det tyvende århundredes avgjørende videnskapelige innsats med al den forakt en ignorant kan råde over. -Begrepsforvirringen er livlig og malerisk – uvitenheten enkel og monumental»²⁹.

Nils Johan Rud nevnte et sted at Otto Luihn ble en stadig mer ensom mann på slutten av tredveårene. Han sto utenfor sitt gamle parti og uten sitt faste talerør. Politisk hadde han forskanset seg i et hjørne, og i Komintern hadde de funnet seg andre samarbeidspartnere. Han skrev riktignok en del politiske kommentarer i Arbeiderbladet, men rollen som tilårskommen barrikadestormer følte nok tung.

Illustrert presses forfattere

I sine siste aktive år viet Luihn seg til novellene og til fagforeningen «Illustrert presses forfattere». Et av formåle-

ne med foreningen var å «samle de litterære arbeidere som med en viss regelmessighet leverer litterært arbeide til den illustrerte presse, for å ivareta deres økonomiske tarv, arbeidsforhold og sosiale interesser i det hele».³⁰ Foreningen ble stiftet juni 1938 og med seg i styret hadde han, Ingeborg Refling Hagen, Reinert Torgeirson og Hans Marselius. I løpet av sitt første virkeår ga de ut, i samarbeid med Yrkestegnernes forening, boken «Våre beste». Inntektene fra boken var ment å være kapitaldannelse for foreningens eget syke- og understøttelsesfond, men dessverre ble en stor del av opplaget stående på lager. Et annet prosjekt foreningen satte i gang var andelsselskapet Norsk Novelleformidling. Foreningen tok på seg å formidle sine medlemmers noveller til dagspressen, og kunne i februar 1940 skilte med trekkplastre som: Aksel Sandemose, Arnulf Øverland, Nordahl Grieg, Arne Paasche Aasen og Arthur Omre. Selv fortsatte Luihn å produsere noveller for Arbeider-Magasinet.

Luihn satt som formann i IPF frem til april 1941, men fungerte i andre verv helt til han ble arrestert av Gestapo sommeren 1942. Han ble internert på Bredtvet og satt her fram til september samme år. Noen dager etter Luihns løslatelse, den 25. september, ble Victoria Terrasse forsøkt bombet av de allierte. Otto Luihn ble, til tross for en alvorlig hjertelidelse og legeattest for at han ikke tålte kroppslig arbeide, utkommandert til å rydde opp i ruinene. Det er all grunn til å tro at det var denne behandlingen som tok knekken på han. Han og hans familie greide allikevel å komme seg over til Sverige, hvor han ble innlagt på sykehus. På slutten av ja-

nuar 1943 kvikner han såpass til at han tar kontakt med det svenske LO-finansierte *Folket i Bild* med forespørsel om de er interessert i å trykke hans skildring av begivenhetene i Norge. Han har på forhånd sagt seg villig til å gi en detaljert beskrivelse av sitt opphold på Bredtvet for Den Norske Legasjon i Stockholm. Han skriver videre:

«Beretningen skal ikke offentligjøres før etter krigen, men det er et par episoder i den som jeg uten å skade noen kann offentliggjøre nå og som er så interessante at jeg kunne tenke meg at de ville egne seg for FiB».

Men bare litt over en måned senere tar kreftene slutt. Otto Luihn døde den 3. mars 1943 som resultat av de store påkjenningene han hadde pådratt seg ved arrestasjonen i Oslo.

Noter

- 1 Festskrift til Johan Falkberget på 60-års dagen, Oslo 1939.
- 2 Eivind Berggrav: *Magasinet*. Oslo 1979: s. 17.
- 3 Nils Johan Rud: *Av et halvt hundre år*. Oslo 1973.
- 4 Hans Østerholt maskinskrevne memoarer. 1873-1943. Arbeiderbevegelsens Arkiv.
- 5 *Norges Litteraturhistorie*, bind 5. Oslo 1975.
- 6 VOKS (Vsesojusnoje Obsjtsjestvo Kulturnoj Svjasi s Saganitsej).
- 7 *Arbeider-Revy*. Nr. 15. 1934.
- 8 *Arbeider-Revy*. Nr. 24. 1934.
- 9 Igor Golomstock: *Totalitarian art in the Soviet Union, the Third Reich, Fascist Italy and the People's Republic of China*. Collins Harvill. London 1990.
- 10 *Arbeider-Revy*, nr. 20. 1934.
- 11 *Arbeider-Revy* nr. 26. 1934.
- 12 *Arbeider-Revy* nr. 1. 1933.
- 13 *Meddelelser*. Slavisk-Baltisk Institutt. Universitetet i Oslo. Nr. 39. 1984.
- 14 Robert C. Tucker: *Stalin in power*. Norton. 1992
- 15 Brev fra Vilhelm Krag til Otto Luihn, 15 september 1922. Otto Luihns Arkiv. Arbeiderbevegelsens Arkiv.
- 16 VOKS 5283 Inventory 1. File 299.
- 17 RGASPI (Det Russiske Statsarkivet for Sosial og Politisk Historie) 134-1-454
- 18 Brev fra Ivar Digernes til Nordahl Grieg, 26 juni 1936. brev 365b
- 19 *Arbeiderbladet*. 9. april 1937.
- 20 Rud: Oslo 1973.
- 21 Komintern. 495-178. NKPs Pol. Byrå. Protokoll, møte 23. mars 1936. Arbeiderbevegelsens Arkiv.
- 22 Komintern. 495-113. NKPs Pol. Byrå. Protokoll, møte januar 1937. Arbeiderbevegelsens Arkiv.
- 23 Courtois, Werth, Panné, Paczkowski, Bartosek og Margolin: *Le livre noir du communisme*. Robert Laffont Paris, 1997.
- 24 RGASPI Komintern 495-15-162 list 11
- 25 Komintern List 12. Brev fra Anker Thorsen i Oslo av 10.2.1937. Utdrag på tysk.
- 26 *Arbeiderbladet* 18. februar 1937.
- 27 *Report of court proceedings in the case of the Anti-Soviet Trotskyite centre*. Moskva 1937.
- 28 *Arbeiderbladet* 2. april 1937.
- 29 *Arbeiderbladet* 9. april 1937.
- 30 Statutter for Illustrert presses forfattere, Oslo 1938.